

*Szolnoki Tudományos Közlemények XI.
Szolnok, 2007.*

BODA TÍMEA

A KÖZÖSSÉGEK SZEREPE A VIDÉKFEJLESZTÉSBEN

1. BEVEZETÉS

Célom bemutatni, hogy a közösségfejlesztés a vidékfejlesztés fontos indikátora, amely a helyi szükségletek feltárásával segít meghatározni azokat a lokális értékeket, amelyekre épülnek a cselekvési tervek, fejlődési folyamatok. Az együttműködések, „bottom-up” önfejlesztések a gazdasági folyamatok fontos katalizátorai is lehetnek. A helyi vállalkozások szereplői önérvényesítő folyamataikba beépítik a közösség által preferált értékekre épülő érdekeket is, amelyek inspiráló légkört, valamint megnyílt, új mozgásteret teremtenek. Ez a megszerzett kapacitás lehetőséget teremt a helyi közösségek számára, hogy partnerséget, együttműködést kezdeményezzenek és alakítsanak ki más közösségekkel, lokálisan, vagy akár a térségen kívül is. Ezek a partnerségi hálózatok a kultúrán keresztül a munkaerőforrás gazdálkodásig, munkahelyteremtésig széles spektrumát képezik a tudástőkék koncentrálásának, kiaknázásának. A fent említett megállapítások ma is új, és folyamatosan jelentkező kihívások, mind Magyarországon, mind világszerte. A közösségfejlesztés, mint tudomány jelenleg is formálódik, keresi azokat a lehetőségeket, ahol a közösségek számára kitörési utat idézhet elő. Munkámban alá kívánom támasztani a vidékfejlesztéssel foglalkozó szakemberek által is mindinkább hangsúlyozott endogén erőforrások jelentőségét, illetve a humán tőke szerepét a fejlesztési folyamatokba, valamint célom rávilágítani azokra a sikert hozó készségekre is, amelyek dinamikusán segíthetik a közösségeket, és azon belül a polgárok önérvényesítését, sikeres pozícionálását a versenypiacon.

I. A KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS, MINT TÁRSADALMI ERŐFORRÁS SZEREPE A VIDÉKFEJLESZTÉSBEN

1.1 A közösség fejlesztési folyamatához kapcsolódó fogalmi értelmezések, definíciók, elméleti alapkérdések bemutatása

A közösségfejlesztés, a vidékfejlesztésben betöltött szerepének elemzéséhez, dinamizáló hatásának feltárásához elengedhetetlen, hogy sorra vegyük azokat a fogalmi meghatározásokat, illetve az eddigi tudományos kutatások eredményeként megfogalmazott fejlesztési lehetőségeket, amelyek alátámasztják kutatási irányom létjogosultságát, gyakorlati hatásának hasznosságát. A kapcsolódó szakirodalmak feldolgozása és tanulmányozása során, arra a következtetésre jutottam, hogy a vidékfejlesztéssel foglalkozó szakemberek többsége egyetért az amerikai *Copp* által a vidékfejlesztés definiálása során alkalmazott megközelítéssel, miszerint: „Javaslom, tekintsük vidékfejlesztésnek azt a folyamatot, amelynek keretében kollektív erőfeszítések történnek a városi területeken kívül élő emberek jólétének és önmegvalósításának jobbítása érdekében. Más szavakkal: hiszem, hogy **a vidékfejlesztés végső célja az ember...**” *Hoggart és Buller*, akik ezt a definíciót idézik, meghatározó jelentőségűnek tartják *Copp* gondolatát, és még hozzáteszik e felfogáshoz azt a kívánalmat is, hogy **maguk az emberek kontrollálják a változás folyamatát.** (*Kulcsár 2006*)

A helyi erőforrásra építkezés, lehetőséget teremt arra, hogy a települések önfejlesztése elinduljon, a település és közösség „felnőtté” váljon. Tehát véleményem szerint itt is érvényes az a gondolat, hogy hosszabb távon sokkal eredményesebb valakit megtanítani halászni, mint halat adni, hogy pillanatnyi szükségleteit megoldja. Ezt a kompetenciafejlesztés alapgondolatának is tekinthetjük. Az tehát, hogy történik-e valami e területen, abban jelentős, talán meghatározó a humán erőforrások szerepe. Hogy születnek-e helyben megújuló fejlesztési programok, hogy azok kialakításában milyen erősségű a humán aktivitás illetve a tudományos kutatások ezek megszületésében mennyire képes dinamizáló hatást kifejteni meghatározhatják a fejlődés irányát és lendületét.

A fejlesztési programok meghatározása, tehát a kistérségek adottságaitól, más szóval az **endogén erőforrásoktól** kell, hogy függjön, amelyben különös jelentősége van a természeti (ökológiai) és a gazdasági (ökonómiai) mellett az emberi (humán) és a kulturanropológiai (hagyományok, életmód, kultúra) sajátosságoknak. (*Kulcsár 2006*)

A fenti téziseket elfogadva a következő elvi és gyakorlati követelmények figyelembe vételét sem mellőzhetjük.

- **Emberközpontúság:** Az emberközpontúság fontos szerepet játszik a helyi társadalom viszonyainak alakításában, a gazdasági magatartások az együttműködés, a szolidaritás erősítésében az adott térség szereplői között.

A vidékfejlesztés központjában az ember, a vidéken élő emberek közössége áll. A vidéki közösségek aktív alanyai a fejlesztésnek. A fejlesztési programok nem valósulhatnak meg a lakosság aktív részvétele nélkül. *(Kulcsár 2006)*

- **Komplexitás:** Egy olyan átfogó fejlesztésről van szó, amely kiterjed az emberi élet minden színterére, az ember életét társadalmi szerepeinek összességében értelmezi.
- **Diverzitás:** Sokféleség és sokszínűség hangsúlyozása.
- **Szubszidiaritás:** A szubszidiaritás két alapvető pilléren nyugszik: egyrészt a társadalom közösségeinek autonóm szerveződésén és felelősségteljes tevékenységén, másrészt az együttműködésen, közös cselekvésen. *(Kulcsár 2006)*
- **„bottom-up”** fejlesztési megközelítés, melynek lényege az, hogy a vidéki térségben található helyi társadalmak tevékenyen részt vesznek térségük, településük fejlesztési elképzeléseinek kidolgozásában. Ebben a megközelítésben a helyi kezdeményezéseknek döntő szerepük van. A korábban ismertetett endogén erőforrásokra épülő és fenntartható fejlesztést megcélzó vidékfejlesztéshez ez a megközelítés hozzáadja a helyi aktív részvétel szempontját.

Az alulról építkező fejlesztési modell a FAO és a Világbank fejlesztési projektjeinek tapasztalatai alapján alakították ki, főként az Egyesült Államokból származó szakértők közreműködésével, akik a hazájukban megszokott, a helyi közösségi és egyéni kezdeményezőkézséget, aktivitást próbálták afrikai és ázsiai szinten erősíteni több - kevesebb sikerrel. Ahhoz, hogy a fejlesztési folyamatok működőképes, a helyi emberek igényire épített sikerprogramokká váljanak, fontos, hogy a helyi polgárok meglévő adottságaira, készségeire építsünk, illetve azokat céljaik elérése érdekében folyamatosan fejlesszük.

1.2 Sikeres amerikai példák

A fejlődés fogalmának sajátos dimenziói között véleményem szerint kiemelt fontosságú a saját ***erőből való változás képessége***, ahol a változást az emberekkel kell kezdeni. Ezen megközelítések már számos fejlesztési programban sikert hoztak, amelyet bizonyítanak az alábbi példák is.

1.2.1 Az Amerikai Egyesült Államokbeli Mississippi államban található Tupelo városnak ítéltek 2000-ben a „hónap vállalkozó közössége” címet. Egy 1940-ben végzett felmérés szerint Tupelo volt az Egyesült Államok egyik legszegényebb városa. A város vállalkozó kedvű vezetője azonban olyan fejlesztési stratégiát dolgozott ki, amelynek köszönhetően a város modell értékű mintává vált. A stratégia központi eleme a közösség fejlesztése volt. A tupeloi modell prioritásai között szerepeltek a következők:

- Valamennyi egyént erőforrásként kell kezelni. A közösségi fejlesztési folyamat így az emberek fejlesztésével kezdődik
- A közösségi fejlesztés egyik célja, hogy megtanítsa az embereket magukon segíteni

- A közösség igényeinek felmérését annak legszegényebb tagjainál kezdjük; a közösség legszegényebb tagjai nemcsak a „top-down” erőfeszítések célpontjai, hanem fontos partnerek ezen célpontok megfogalmazásánál
- Építünk teameket és alkalmazunk team-megközelítést
- A leadership alapvető alkotórész, ugyanakkor a közösségi fejlődés nem érhető el szervezetek és struktúrák nélkül
- Nem szabad rábízni a közösségi fejlesztési folyamatot egy olyan ügynökségre, amely nem vonja be a közösség tagjait.

1.2.2 Az Amerikai Egyesült Államok elmaradott térségeinek fejlesztésének központjában határozottan megjelennek a humán erőforrás fejlesztés, közösségfejlesztés stratégiai elemei

Az új vállalkozás-fejlesztési tevékenységek alaptézisei szerint a vállalkozót egy kockázatvállaló személynek tekinthetjük. Nem minden kockázatvállaló sikeres. Ahhoz, hogy sikeres legyen, a vállalkozónak “profinak” kell lennie a döntéshozatal valamennyi tényezőjében. A vállalkozók sikeres döntéshozatala három lépésből áll (*Blakey, Edward J. 1994*):

1. Önismeret, azaz annak képessége, hogy meghatározza a célt; képzelőerő és elemző-képesség, hogy összpontosítson a tényezőkre, amelyek a döntéshozatalhoz vezetnek.
2. Kutatás, amelyhez kutatási készségekre és gyakorlatra van szükség, a megfelelő adatok összegyűjtésére, illetve előrelátó-képességre, adatok megbecslésére.
3. Döntéshozatal és alkalmazás, amelyek követelményét képezik számítógépes ismeretek, hogy az adatokat kellőképpen a döntéshozatal szolgálatába legyen képes állítani, illetve kommunikációs készségek, az alkalmazási tervek megformálására.

1.2.3 A Mississippi delta régió 2000. évi stratégiai terve tízéves célokat és ajánlásokat fogalmazott meg a térség fejlesztése érdekében. A célok és ajánlások mellett azonban tizenkét központi témát is megfogalmaztak állami és helyi szinten. A tizenkét célból több az emberi erőforrásokkal foglalkozik (*Lyson, Thomas A. – Falk, William W. (szerk.) 1993*):

- Leadership fejlesztése
- A hagyományok és image szerepének átértelmezése és újragondolása
- Az oktatás fejlesztése és javítása valamennyi szinten
- Problémamegoldó megközelítés kialakítása és fejlesztése
- Multikulturális társadalmi környezetben való működés képességének fejlesztése; szembesüljenek “faji” és társadalmi osztály problémákkal és legyenek képesek áthidalni a szakadékokot.

II. A KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEI ÉS NEHÉZSÉGEI

2.1 A közösségfejlesztés fogalma és célja

Mi a közösségfejlesztés?

A közösségfejlesztés az a folyamat, melynek révén az emberek – közösségekben is – képesek lesznek fejlesztési programok kidolgozására és azok megvalósítására. Azaz képesek lesznek meghatározni helyzetüket, felismerni a problémák mellett a lehetőségeket, képesek lesznek újra tanulni, képezni önmagukat, érvényesíteni alkotmányos, állampolgári, emberi jogukat, és így teljesebb, tudatosabb életet élni, közösségekben is. **A közösségfejlesztés tehát egy olyan szaktevékenység, amely megalapozza a vidékfejlesztési programok sikerét.** (Kovács 2002) Más megközelítésben pedig: „A közösségfejlesztés, amely alapvetően a részvételt és a szegények megerősítését hangsúlyozza, arra emlékeztet bennünket, hogy folyamatosan szükség van más életformák és anyagi, kulturális és szociális erőforrások elosztásával kapcsolatos döntéshozatal újjáteremtésére.” (Craig in: Henderson: *Social Inclusion and Citizenship*, CEBSD, 2002)

2.1.1 A közösségfejlesztés célja: Erősebb közösségek kiépítése, amely társadalmi bevonással valósul meg, az alábbi koncepciók szerint:

- lehetőséget nyújt, hogy megkérdezzük, ki és milyen módon okozza a kirekesztést
- lehetővé teszi a gyakorlati munkások számára, hogy a kirekesztettség konkrét vonatkozásaival foglalkozzanak.
- egy dinamikus, nem statikus koncepció, amely felismeri a kirekesztés különböző elemei közötti interakciót.
- képviseli azt a gondolatot, hogy mindenkinek joga van polgárként részt venni a társadalomban.

A közösségfejlesztés gyakorlata a társadalmi bevonás közötti kapcsolatában fontos szakaszok voltak:

- az Egyesült Államok Háborúja a szegénység ellen (War on Poverty)
- az Egyesült Királyság közösségfejlesztő projektjei (Community Development Projects, CDP)
- az európai „Szegénység programok” (Poverty Programmes)

Az európai kormányok egyre növekvő mértékű elkötelezettséget demonstrálnak a közösségi bevonás, a közösségi programok és kapacitás növelése terén. Ez az elköteleződés számos Európai Unió támogatási program ismérveiben éppúgy tükröződik, mint a tagországok újjáépítési és társadalmi bevonódást elősegítő programjaiban. (Henderson 2002)

Az elköteleződés okai a következők:

- A politikusok felfigyeltek az előző programok tanulságaira, arra, hogy a közösségek kimaradása miatt a programok kevésbé voltak hatékonyak.
- Politikusok felismerték a civil társadalom jelentőségét. Pl politológusok jelezték a választási részvétel alacsony mivoltának okát.
- A döntéshozók felismerték, hogy az államnak a családokkal, egyénekkal szemben fennálló feladatai mellett a közösségi szférában is aktívnak kell lennie.
- Nő a helyi szintű elkötelezettség is (önkormányzatok) a kormányzati nyomás miatt, valamint a helyi csoportok felől érkező nyomás miatt is. Felülről lefelé és lentől felfelé is nyomás érezhető.

2.1.2 A vidékfejlesztés és a közösségfejlesztés kapcsolata

A vidékfejlesztési programok elkészítése nem nélkülözi a lakosság aktív részvételét, ellenben maga a vidékfejlesztés nem avatkozik be közvetlenül a települések, vagy annál kisebb közösségek, szomszédságok szintjén. A közösségfejlesztés szakemberei pedig éppen ezen a területen végeznek fejlesztő munkát, készítik fel a lakosságot az önálló cselekvésre, programalkotásra: tehát a két terület jól kiegészítik egymást. ***A közösségfejlesztés az a folyamat, amelyen keresztül az emberek képesek lesznek például vidékfejlesztési programot alkotni.*** (Kovács 2002)

2.2 A közösségfejlesztéssel kapcsolatban jelentkező problémák, nehézségek és funkciók

A közösségfejlesztés több fronton is felkészületlen arra, hogy ezen elvárásoknak hatékonyan megfeleljen. (Henderson 2002)

- Nagyon általános. Pénzügyi és személyi erőforrásai több területen oszlanak szét.
- A legtöbb európai országban csekély a közösségi munka oktatásának, képzésének lehetőségei.
- A szakma kicsi, alul van fizetve és instabil, valamint elégtelenül oktatott.
- A döntéshozóknak általában nincs semmilyen közösségfejlesztési tudása és tapasztalata.
- A lakosság részéről passzív, kritikus hozzáállás, rossz tapasztalat.
- Általában hiányzik a spontán, helyi szervezőerő, és felmerülnek a felelősségvállalás nehézségei is.
- Hátráltató tényező a bizalomhiánya és a szabadidő hiánya is.

A közösségfejlesztés veszélyei

- Nem ismeri eléggé az uralkodó fejlesztési irányokat (regionális, nemzetközi szinten) kimaradhat pl. pályázatokból is.
- Elvész helyi ügyekben, nem keresi a térségi kapcsolódási pontokat.
- Erején felül épít a közösség erejére, tudására és kevésbé von be külső szakértőket.
- Sematikus a fejlesztő munka, elvész a saját egyedi jellemző.
- A tervezésnél figyelmen kívül hagyja a külső források lehetőségét.

Lehetséges közösségfejlesztési funkciók:

- Az adekvát közösségi cselekvés legfőbb eleme a társadalmi szereplők közötti **kommunikáció**.
- A közösségi **cselekvés motivációkat** épít a művelődésre, a tanulásra, kitágítja a mozgástereket, kultúrateremtő képességet fejleszt. (1. sz. melléklet)
- Az állampolgárok **aktivitása** az élet minden területére kiterjed.
- **Új közösségi megoldásokat** teremt.
- **Kritikai szellem** kialakulása, **alternatívák megismerésének** lehetőségét teremti meg és az **együttműködésen alapuló problémamegoldást** segíti elő.

A közösségfejlesztők, közösségi munkások feladatai többek között még, hogy bátorítsák az embereket arra, hogy részt vegyenek a társadalomban és önmagukat is megjelenítsék benne. Segítsenek egyensúlyt teremteni a szükségletek, a jogok, a felelőségek és az emberi erőforrások között. A közösségfejlesztéssel foglalkozó szakemberekben **felmerülnek bizonyos etikai kérdések** munkájukkal kapcsolatban. Milyen alapon avatkozhat be a közösségfejlesztő a társadalmi folyamatokba? Egyáltalán, szabad-e beavatkozni? Mire használják a közösségfejlesztést a különféle intézmények? Igaz-e minden esetben az, hogy a helybeliek akarata a meghatározó? Tartsunk-e távolságot vagy azonosuljunk a problémákkal? Ezen kérdések azon túl, hogy etikai kérdések is, véleményem szerint a szakmai képzés, illetve az egységesség hiányát is mutatják.

A közösségfejlesztő folyamatban való részvétel egyben tanulási folyamatot is jelent, amely a közösségi cselekvés során szerzett új tapasztalatok új képességek kiépülését eredményezik, s mindezek megint csak új szükségleteket szülnek: **a folyamat megállíthatatlanul fejleszti önmagát.** (Varga, Vereseg 1998)

A helyi szereplőket a közös munkába különféle aktivizáló módszerekkel próbálják bevonni, melyek például a következők: (Varga, Vereseg 1998)

- A helyi jelentős személyiségekkel, véleményformálókkal készített egyéni **interjúk**;
- az ún. **nyilvános beszélgetések**; (2. sz. melléklet)
- a „**jövőműhely**” módszere;
- a település humán-, természeti- és gazdasági erőforrásait felmérő és aktivizáló **közösségi felmérést**. (3. sz. melléklet)

2.3 Egy konkrét példa. nehézségek és eredmények a „mecsekalja” közösségfejlesztők egyesületének tapasztalata alapján

A Mecsekalján az alábbi háromszintű fejlesztő programot kívánták megvalósítani:

1. lakosság aktivizálása, felmérések, cselekvési terv elkészítése
2. képzési programsorozat beindítása
3. együttműködés további fejlesztése, kistérségi fórumok, közös fejlesztési projektek

Sajnos a fejlesztési programok nem, vagy csak csekély mértékben valósultak meg, az alábbi okok miatt:

Nehézségek:

„Mecsekalja” Közösségfejlesztők Egyesületének tapasztalata alapján az egyetlen érdek, amely képes egységessé kovácsolni a kistérséget az a **pénz**. Továbbá a **bizalomhiány** leküzdése is óriási kihívást jelentett. **Nincs elég közösségfejlesztő szakember** és **nincs** a munkájukra **fizetőképes kereslet**. A fejlesztést tovább nehezítették a helyi **hatalmi konfliktusok** is. A fejlődés törékeny, amelyet összezúzhat pl. a szervezetek közötti kakaskodás. Ördögi kör – így fogalmazznak a szakemberek. (*Vercseg 1999*)

Eredmények:

- helyi cselekvés egy tanulási folyamat, szerepek megfogalmazása
- fokozza a helyi polgárok felelősségvállalását
- inspiráló légkört hozott létre
- megnyílt mozgásterek jöttek létre
- térségi identitás megerősítése

Erősségek:

- a történelem, közös múlt alapot adhat a térségi identitás megerősítésére
- valahová tartozás rámutathat a jelenbeli összefogás fontosságára.

A fentiekben megfogalmazottakból is kiderül, hogy a közösségfejlesztés, mint a vidékfejlesztés egyik lehetősége sok kihívással küszködik, mind a közösségfejlesztő szakemberek, mind pedig a helyi polgárok aktív szerepvállalását illetően. Számos tényező lassítja a folyamat eredményességét, gondolok itt például azokra a berögzült, a fejlődés szempontjából negatívan ható magatartásmintákra, amelyek történelmileg meghatározzák egy falu értékrendszerét, életstílusát. Ezért úgy gondolom, hogy a közösségfejlesztés feladatának kell tekinteni, hogy támogassa azon helyi értékek felfedezését és előhívását, amelyek pozitívan befolyásolhatják a jövőben a közösségek életét, illetve ezzel párhuzamosan erősíti a helyi lakosokban azt a felismerést, amely segíti más településekhez való kapcsolódásukat, igazodva ezzel a regionális, országos és nemzetközi elvárásokhoz, értékekhez.

III. KÉSZSÉGEK, ÉRTÉKEK, AMELYEK A KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS FOLYAMATÁBAN JELENTŐS BÁZIST KÉPVISELNEK A VERSENYKÉPESSÉG ÉRDEKÉBEN

Sokan, amikor az értékek megfogalmazásán gondolkodnak, elfelejtik a leglényegesebb kiindulási pontot, azt, hogy mi magunk vagyunk a legfőbb érték-hordozók, értékforrások, tehát spontán létezésünkkel is hatunk környezetünkre, közösségünkre. (4. sz. melléklet)

A közösségfejlesztés számára a legfőbb érték a közösségiség, amelyben a szükségletek feltárása és kielégítése, az ehhez szükséges **készségfejlesztés** és **tanulás**, az **együttműködés**, az **egymásért érzett felelősség** és a **szolidaritás** valósul meg (a helyi) cselekvésen keresztül. A cselekvés önépítés, a közösségi cselekvés – önmagunk behatárolt lehetőségeinek kitágítása, megsokszorozása, egy véget nem érő tanulási folyamat. (*Varga, Vercseg 1998.*) Az emberekben szükséges erősíteni azt, hogy

minden ember hordoz valamit, ért valamihez, ami a közösség számára hasznos lehet, s a közösség rejtett, humán erőforrásai felszínre hozhatók és fejleszthetők. Ehhez szükséges az **önbizalom megerősítése**, a **cselekvési kedv** feltámasztása.

Nagyon fontos meghatározni egy térség helyi potenciálját, tudásbázisát, kulturális tőkéjét, egyszerűen a helyi társadalmi tőkét. *Bonett* szerint a vidék versenyképességét a mai korban a versenyképes környezet és infrastruktúra mellett a versenyképes emberi erőforrások, a **munkafegyelem**, a **képzettség** és a **közösségek rugalmassága, megújuló képessége** jelenti. (*Bonnett, 1993*) Mindezek olyan értékeként jelentkeznek, amelyek befolyásolhatják a település modernizációját.

Kulcsár szerint meghatározhatóak azok az értékeket képviselő készségek, amelyek mobilizálhatják a helyi tudástőkét. Ezek közé tartozik például a **vállalkozói készség, innováció**, amelyek befolyásolják az adott vidéki térség gazdasági teljesítményét. (*Kulcsár 2006.*) *Kulcsár Kálmán* a társadalom **megújulási készségét, alkalmazkodási képességét** a modernizáció „mérőeszközének” nevezi. *Rogers* vizsgálataiban, amelyek az elmaradott térségek gazdálkodóit segítik, a legfontosabb támogató tényezők között voltak pl. a **változások iránti nyitottság, a teljesítmény orientáció, az empátia, a magas írásbeli kultúra, a tömegkommunikáció** használata, mint információforrás, a magasabb iskolai végzettség, a fiatal kor, szélesebb társadalmi, helyi közösségi kapcsolatok. (*Kulcsár 2006*)

Daniel Lerner az **empátia** jelentőségére hívja fel figyelmünket. Az empátia, amelyet *Lerner* pszichikai mobilitásnak nevezett nagyban megkönnyíti a tradicionális minták elhagyását, az innovációk elfogadását. Az empátia szintje azt jelenti, hogy az ember milyen mértékben tudja mások helyzetébe, szerepeibe beleképzelni magát, más szóval mennyire nyitott mások szempontjainak megértésére. Az empátia színvonalát elsősorban az iskolai végzettség és a jövedelem befolyásolta. (*Lerner, 1958*)

Bódi Ferenc és *Bóhm Antal* a sikeres helyi társadalmak kutatásánál megfogalmazták, hogy csak a **vállalkozó, innovatív és integratív** erők azok, amelyek képesek hatni a helyi társadalomra, a településgazdálkodásra, képesek figyelemmel lenni a népeiségre, s együttműködni, együtt élni azzal. Az általuk vizsgált, másoknál sikeresebbnek ítélt településeknél (Hollókő, Pusztamérges, Tarján...) a siker két meghatározó tényezője volt a felkapaszkodók **külső kapcsolatok felé nyitottsága**, illetve **az önkormányzat**, amely a helyi fő közösségépítőként lépett fel, amely felerősítette a közösséget. További meghatározó tényezők voltak, a **szolidaritás, a szociális türelem és az együttérzés**, amely megindíhatta a kollektív cselekvést a közjó érdekében. A közösségépítő sikeres típusú településeknél egyértelműen megjelent az önkormányzat kommunikációt erősítő és közösséget fejlesztő szerepe. (*Bódi, Bóhm 2000*)

Véleményem szerint ilyen további befolyásoló kompetenciák még, amelyek segíthetik egy helyi vállalkozás, vagy akár egy kistérség adekvát pozicionálását, sikerességét a versenypiacon: a jövőbelátás képessége, változásorientáció, aktivizációs képesség, asszertivitás, kockázatvállalás, kudarcűrő képesség és a tudatos önfejlesztés képessége. A **helyi kultúra** is meghatározó érték

egy település életében, területfejlesztésében. Gondolok itt a kiegyensúlyozott politikai háttérre, vagy a helység történelmére, közös múltjára, hagyományaira, generációkról generációkra öröklődött kincseire. Létfontosságúnak tartom azt, hogy egy település rendelkezzen azzal a képességgel, hogy fel tudja ismerni meghatározó értékbázisát és rendelkezzen azzal a kompetenciával, hogy ezt a lehető legnagyobb mértékben ki is aknázza.

IV. PARTNERSÉG ÉS TÁRSADALMI TŐKE A FEJLŐDÉS MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐI

Az ember olyan társas lény, amely kapcsolatai révén, más emberekkel való közös cselekvésben tud igazán kibontakozni, teljesíteni. Úgy gondolom, ennek mértéke és minősége nagyban meghatározza eredményességét, mint társadalmi, mint gazdasági szinten. A következőkben értelmezni kívánom a partnerség, a társadalmi tőke jelentéstartalmát és szerepét a fejlesztési lehetőségek tükrében.

A partnerség: egy olyan társadalmi hálózat, amelynek nagy jelentősége van a társadalmi tőke létrejövételében és erőforrásként való hasznosításában.

A társadalmi tőke: a hálózatokba ágyazottan, a cselekvők közötti reakciókban megbúvó erőforrás, ami kizárólag hálózatok útján, azokon keresztül hozható létre és válhat hasznosítható tényezővé. A társadalmi tőke egyfajta fokmérője a közösség, illetve a társadalom összetartozásának, s mint ilyen a közösségekben és társadalomban létező kohézió kifejezője, mely megnyilvánul az emberek, közösségek közötti kapcsolatokban, normákban, bizalomban, együttműködésben, közös érdekekben és haszon elérése érdekében.

„Azok a vidéki közösségek, amelyek nem mutatják meg magukat, mint sajátos identitást képviselő csoportok, amelyekben nincsenek közösségi kezdeményezések a gazdaságban, a kultúra, az életmód, a környezetvédelem, a hagyományok stb. terén, hosszabb távon életképességüket veszítik el, és nem tudják betölteni a társadalmi funkciójukat.” (Kulcsár 1998.) Coleman (1994,1998) szerint a társadalmi tőke egy olyan „termelő” erőforrás, amely lehetővé teszi bizonyos, máskülönben elérhetetlen célok elérését. (Kis 2006)

A társadalmi tőke a közösségek, partnerségek erőforrása és egyben indikátora a társadalomban és gazdaságban létrejövő kapcsolatoknak. Hogyan támasztja alá a társadalmi tőke a helyes kormányzást és gazdasági fejlődést?

A polgári elkötelezettség hálózata az általános kölcsönösség normáira épülnek: A polgárok abból indulnak ki, hogy: „megteszem ezt neked, azt várva, hogy az út másik végén majd te, vagy valaki más viszonzza a szívességet.” A társadalmi tőke hasonlít ahhoz, amit Tom Wolfe „szívesség banknak” nevez. „A hiábavalóság máglyája - The Bonfire of Vanities” c. elbeszélésében” jegyzi meg Robert Frank közgazdász: egy általánosan elfogadott kölcsönösségen nyugvó közösség jóval hatékonyabb, mint egy bizalmatlan társadalom, ugyanazért, amiért a pénz is hatékonyabb, mint a cserekereskedelem. A bizalom megolajozza a társadalmi életet. (Putnam 1993) James Coleman (1998)

szerint a társadalmi tőke alapjai, mint például a bizalom, a normák és a hálózatok általában az önmegegerősítés és a felhalmozás felé mutatnak. ***A sikeres együttműködés egy bizonyos ügyben kapcsolatokat és bizalmat épít – olyan társadalmi vagyont, amely megkönnyíti a jövőbeni együttműködést.*** Albert O. Hirschman társadalomfilozófus a társadalmi tőkét „erkölcsi erőforrásnak” nevezi – olyan erőforrás, melynek utánpótlása egyre bővül, nem pedig csökken a használat során, és amely kimerül, ha nem használják

Az állampolgári részvétel hálózatai elősegítik a koordinációt és a kommunikációt, és megerősítik a mások szavahihetőségével kapcsolatos információkat. A vidékfejlesztés egyik a helyi partnerségre építő programja a **LEADER-program**, amelynek jellemzője a helyi lakosság képességeibe vetett bizalom, amely megengedi, hogy az ott lakók döntsék el, milyen fejlődési irány illik leginkább környezetükhöz, kultúrájukhoz, képzettségükhöz és hagyományaikhoz. A helyi partnerség egy olyan társadalmi-gazdasági struktúra elem, amely a helyi cselekvők közötti kapcsolatok útján jön létre. Ez a hálózat az alapja a társadalmi tőke létrehozásának és hasznosításának. Csete, Láng és más szakemberek szerint a LEADER- program egy sikertörténet, mások szerint a vidékfejlesztés legjobb, legalkalmasabb módja, illetve eljárása. (Csete, Láng, 2005) A LEADER folyamatban a közösségek kialakulásában jelentkező problémák között főként a bizalom és az együttműködési készség hiányát említik. (Kis 2006)

V. A TÁRSADALMI TŐKE, MINT A GAZDASÁGI FEJLŐDÉS FONTOS INDIKÁTORA

A társadalmi tőkét lassan világszerte a gazdasági fejlődés létfontosságú összetevőjének tartják számon. A vidékfejlesztés tanulóvizsgálóinak kutatási eredményei azt mutatják, hogy egy helyi egyesületekből álló hatékony hálózat legalább olyan fontos lehet a növekedés szempontjából, mint a fizikai beruházások, a megfelelő technológia. A dolgozatomban ezért igyekeztem olyan példákat bemutatni, amelyek bizonyítják, vagy legalábbis alátámasztják a fenti állítást. Külön kitérek a család kettős szerepére is, amely elősegítheti, de ugyanakkor le is fékezheti a hálózatok kiépülését, dinamikus fejlődését és versenyképességét.

5.1 A társadalmi tőke szerepe a gazdaságok fejlődésében

A Kelet-Ázsia rohamosan növekvő gazdaságát vizsgáló tanulmányok mindig kihangsúlyozzák a sűrű társadalmi hálózatok jelentőségét – így gyakran egy új típusú „hálózati kapitalizmus” képviselőiként emlegetik őket. Ezek a hálózatok, amelyeket gyakran tágabb családi kör vagy szoros etnikai közösségek alkotják, ***elősegítik a bizalmat, csökkentik a tranzakciók lebonyolításának költségeit, valamint felgyorsítják az információáramlást és az innovációt. A társadalmi tőkét tehát pénzügyi tőkévé lehet varázsolni.*** Kínának az elmúlt században végbement hatalmas gazdasági fejlődése ezen okokra is vonatkoztathatók. (Varga., Verese, 1998.)

1966-ban Ernst F. Schumacher szerint a fejlődés nem a javakkal kezdődik, hanem az emberekkel, ***az emberek tanultságával, szervezethezességével és fejelemével.*** E három nélkül minden erőforrás rejtett, kiaknázatlan, pusztán lehetőség marad. Minden olyan ország, amelyben az oktatás, a szervezethezesség és a fejelem magas szinten állt, bármilyen feldúlt volt is, „gazdasági csodát”

produkált...”. (F. Schumacher 1966) Ez tehát a fejlesztés központi problémája. Ha a szegénység elsődleges oka e három tényező hiányosságaiban rejlik, akkor a szegénység elsősorban ezeknek a hiányosságoknak a kiküszöbölésével enyhíthető. Mark Granovetter közgazdász-szociológus rámutat arra, hogy a társadalmi hálózatokba ágyazottan sokkal hatékonyabban működnek a gazdasági tranzakciók, mint például a szerződés-kötés vagy a munkakeresés.

A társadalmi tőke a fejlett nyugati gazdaságok fejlődésében is egyre fontosabb szerepet játszik. Nehezítő tényező a **szabadidő nem várt csökkenése**, amely azt sugallja, hogy a mi generációnk tagjai a piacon kívül kisebb mértékbe kerülnek kapcsolatba egymással, s így kevésbé felkészültek arra, hogy közös cél érdekében működjenek együtt. A mobil, a két karrieres, vagy csonka családok kevésbé engedhetik meg maguknak időhiány miatt, hogy munkahelyükön túl egyéb társadalmi csoportokban vegyék ki aktív részvételüket. (Kozma 2001)

A társadalmi tőke tanulmányozói csak mostanában kezdik feltenni az alábbi fontos kérdéseket:

- Jelenleg milyen tendenciát mutatnak az állampolgári részvétel különböző formái?
- Miért rendelkeznek a közösségek különböző készletekkel a társadalmi tőke terén?
- Az állampolgári részvétel mely fajtái táplálják leginkább a gazdasági növekedést, vagy a közösségi hatékonyságot?
- Vajon mindenképpen különböző általános problémákhoz kell kapcsolnunk a társadalmi tőke specifikus típusait?
- Mikét jön létre és miként pusztul el a társadalmi tőke?
- Mely stratégiák tűnnek a legígéretesebbnek a társadalmi tőke felépítésében, újjáépítésében?
- Hogyan hozhatók egyensúlyba a meglévő társadalmi tőke használásának és a friss társadalmi tőke létrehozásának ikerstratégiái?

Az alábbiakban, a példákon keresztül megpróbálok válaszokat keresni a fenti kérdésekre is a teljesség igénye nélkül. Bemutatom, hogy a különböző országoknál, hogyan érvényesül a társadalmi tőke bevonása a gazdaságba, milyen egyedi és milyen hasonlóságok mutatkoznak ezen a területen, és milyen eredmények realizálódnak.

5.2 A távol-keleti kitörési „siker-modell”

Ezek az országok (Malajzia, Thaiföld, Indonézia, Fülöp-szigetek) szerves kapitalista fejlődés nélkül, az ázsiai termelési módból kiindulva jutott el addig, hogy megérték a gyökeres és tömeges modernizáció, valamint a világpiacon való kitörés feltételeit. az extrasajátosság az, hogy az országok önfejlődése során eljutottak egy sajátos fejlődési „túlértségi” fokra, amely nem „eredeti tőkefelhalmozódást” eredményezett elsősorban, hanem a **nép széles rétegeinek olyan fokú műveltségét** (írni-olvasni tudás, absztrakció, szintetizáló és analízis képesség, matematika, ügyesség, **magas fokú szocializáció és munkakultúra** stb.) amelynek értéke a modernizálódásba lendülésénél a xx. században jóval meghaladta a pusztán tőkefelhalmozását. a távol-keleti ember társadalmi **reflexei erősen kollektívek**, vagyis nincs állandó késztetése az egyéni önérvényesítésre, elfogadja a **nagyfokú alkalmazkodást a közösséghez, jól**

szervezhető és irányítható. Emellett, gondolkodásmódja munkája és társadalmi szerepe tekintetében **felelősségvállaló.** kialakult Kelet-ázsiaiában a modernizálódásnak egy olyan modellje, amely alapvetően a nagy intellektuális és fizikai teljesítményre képes emberi tényezőre épít. mindez magas fokú szervezethez és szerény fogyasztási szint mellett megy végbe. e sajátos társadalmi-gazdasági modell önmozgása stabil, de lassú. a viharos fejlődéshez ezen „munkamegszállott” és „minőség-igényesség megszállott” modellen kívül szükségszerű volt az európai-amerikai technikára és menedzsmentre. (Kozma 2001)

Az ipari struktúra érdekes dolgokat árul el egy ország kultúrájáról. Az olyan társadalmakban, melyekben a családokban igen erősek, de az egymással nem állók közötti bizalmi kapcsolat igen gyöngye, többnyire a kicsiny családi tulajdonban lévő családtagok által vezetett vállalkozások vannak túlsúlyban. Azokban az országokban viszont ahol, erős non-profit szervezetek iskolák, karitatív szervezetek működnek rendszerint gazdaságban is erős magánvállalkozásokat fejlesztenek ki, s ezek már túlterjednek a családokon. Ezen túl itt is meghatározhatóak azok a kompetenciák, amelyek fontos szerepet játszanak egy gazdaság teljesítőképességében.

5.3 Az Egyesült Államok, Japán és Németország kulturális sajátosságaiból fakadó fejlődési irányok

Egyesült Államokban és Japánban is rengeteg családi vállalkozás volt, amelyek mára nagy, bejegyzett társaságokká váltak. Mindkét országban erős és jelentős közösségi struktúra működött, s ezek dinamizmust és rugalmasságot adtak és adnak civil társadalmának. Az Egyesült Államoknak sűrűbb és komplexebb hálózata van más nyugati országhoz képest az önkéntes szervezetekből, egyházakból, szakmai szövetségekből, magánkézben lévő iskolákból, stb. *Max Weber*, aki a 19. sz. végén látogatott az Egyesült Államokba is észrevette ezt a sajátosságot. „A specifikusan amerikai demokráciának a kezdetektől fogva mindmáig az a jellegzetessége, hogy nem afféle formátlan homokdombja az egyének millióinak, hanem a tagjait ugyan szigorúan megválogató, de önkéntes társulások eleven, zsongó komplexuma”.

Ma is élnek még ezek az önkéntes szerveződések, de folyamatosan bomlanak szét. Emelkedett az általános bizalmatlanság szintje, aminek jele az óvatosság. Ennek okát azokban az igazságügyi reformokban látták, amelyek az egyéni jogok gyorsan bővülő körét támogatták, ami aláta a nagyobb közösségeknek azt a képességét, hogy viselkedési normákat szabjanak meg tagjaiknak. Az Egyesült Államokat így ma bizonyos kettősség jellemzi: társadalmi egyrészt feléli azt hatalmas társadalmi tőkét, amelyet nemzedékek hosszú sora gyűjtött, s amely gazdag dinamikus közösségi életet biztosított neki, másrészt viszont szélsőséges bizalmatlanság és aszociális individualizmus is megnyilvánul benne, ami elszigeteli és atomizálja polgárait.

Japánban az állam sokkal nagyobb szerepet játszik a társadalom alakításában, mint az Egyesült Államokban. Japánban a fiatalság színe-java állami szolgálatba szeretne lépni, nem pedig üzletember akar lenni, és nagy a versengés a hivatali íróasztalokért. Nagyfokú az állami szervek és a magánvállalatok közötti „összjáték”. Jól jellemzi ezt a kifejezés is: Japan Incorporated. Jellemező még a **japán nacionalizmus** is, ami a nyugati országokban hiányzik. Nem csak magáért dolgozik, hanem azért is, hogy japán nemzet dicsőségét gyarapítsa. Japán is sűrű hálózatát tartja fent az önkéntes

szervezeteknek. A japánok többnyire ezt iemoto-csoportnak nevezik, s középpontjukban valamilyen hagyományos művészet vagy foglalatosság áll, pl: klasszikus teaszertartás. Ezekben a csoportokba a belépés önkéntes. Ezek a szervezetek Japánban egyre erősödnek és mára már megtalálhatjuk a politikát, a szakmákat és foglalkozásokat, a vallást felölelő csoportosulásokat is. A **Japán kultúra inkább csoportorientált**, mint államorientált. Nagyfokú **lojalítás jellemzi**. Japánnak tehát megvan az a képessége, hogy spontán csoportokat hozzon létre. (Fukuyama 1997.) Egyre többen vallják, hogy a munkaerő képzése és ellenőrzése, vagyis az a bizonyos emberi tényező vagy emberi tőke virágoztatta fel pl. Japánt.

Az Egyesült Államok, Japán és Németország fejlesztett ki először nagy, modern, racionálisan megszervezett, professzionálisan vezetett vállalatokat. E kultúrák mindegyikének voltak bizonyos sajátosságai, amelyek lehetővé tették, hogy a gazdasági szervezetek viszonylag hamar kikerüljenek a családi keretek közül, s megteremtsék a társadalmi csoportok új, önkéntes válfaját, amelynek már nem a rokonság volt az alapja. Erre azért voltak képesek, mert e társadalmak mindegyikében **magas volt a bizalom szintje az egymással rokonságban nem állók között**, s ez szilárd alapja lehetett a társadalmi tőkének. (Fukuyama 1997.)

A német és a japán kultúra bizonyos értékekben, tulajdonságokban **igen hasonlós**. Mindkettőben igen fejlett a komunitárius szolidaritás, a rendszeret és fegyelmezetttség. Örömmel tartják be a játékszabályokat, erősítve ezzel azt az érzést, hogy egy sajátos kultúrcsoportoz tartoznak. Mindkét kultúrára jellemző a tökéletességre való törekvés, maximalizmus, illetve az is, hogy nem sokba veszik a kívül állókat, kevésbé barátságosak. Németország a háború után sokkal nyitottabbá vált, mint Japán, de mindezek mellett a két ország kulturális hagyományai hasonló gazdasági struktúrát hoztak létre.

5.4 Olaszország, Franciaország, Spanyolország és Kína kulturális sajátosságaiból fakadó fejlődési irányok

Franciaországban hiányoznak a család és az állam közötti közösségi szervezetek. *Tocqueville* így utalt erre Az ancien régime és a francia forradalom című könyvében: „Amikor kitört a forradalom, Franciaország legtöbb részén képtelenség lett volna akár tíz férfit is találni, aki megszokta, hogy együtt cselekszik és megvédi az érdekeit, anélkül, hogy a központi hatalomhoz fordulna segítségért.” *Edward Banfield* pedig az Egy elmaradott társadalom erkölcsi alapja című munkájában egy **dél-olaszországi** parasztközösség társadalmi életét leírva az „amorális családcentrikusság” fogalmát használta. *Banfield* úgy tapasztalta, hogy a társadalmi kötődés és az erkölcsi kötelezettség itt csak a kiscsaládra, az úgynevezett nukleáris családra korlátozódik, ezen kívül **az egyének nem bíztak egymásban**, s így nem érezték felelősséget semmiféle nagyobb csoporttal szemben. A spanyol társadalmat pedig *Lawrence Harrison* szerint a szélsőséges individualizmus, a **”bizalom kis rádusza** és a társadalom többi részétől elzárkózó családközponitáság” jellemzi. (Fukuyama 1997)

Együttműködés a kisvállalkozók között Olaszországban

Az olasz gazdaság a kialakított ipari körzeteknek köszönheti sikerét. Egy földrajzilag körülhatárolt területen élő kisvállalkozók tevékenységét a termék előállítás folyamatában a koordinátor integrálja. Adott egy **kreatív személy**, aki új terméke köré vállalkozókat gyűjt annak piacra dobása és

terjesztése érdekében, így mindenki érdekelté válik. Az ilyen típusú együttműködésnek az az előnye, hogy az egyenként szerény tőkével rendelkező kisiparosok komoly megrendeléshez juthatnak, megjelenhetnek a nemzetközi, sőt a világpiacon is. Tehát egy jó ötlet kivitelezésére szövetkezni kell 8-12 vállalkozónak, és **ki kell alakítani egymás között a munkamegosztást**. Azonban ehhez még az is szükséges, hogy mindenki egyenlő minőségben és hozzáértéssel dolgozzon, valamint **kölcsönös bizalom szükséges**. Az olasz ipari körzetek titka, hogy helyi kultúrából, társadalmi kapcsolatrendszerből nőtte ki magát. (Sengenberger, Pyke 1990)

A kínai és a latin katolikus országok hasonlóságot mutatnak abban, hogy a vállalkozások többnyire családi tulajdonban vannak, családtagok vezetik őket, s ezért leginkább szerény méretűek. Professzionális menedzsereket nem szívesen fogadnak be maguk közé, mert **a bizalom a családi szentélyeken kívül csekély**. Ezek a családi vállalkozások dinamikusan jövedelmezőek, de nehezen szilárdulnak meg és nagyban függenek a vezető hozzáértésétől és egészségétől. A családi tulajdonban lévő vállalkozások a növekedést sokszor önmaguk gátolják, hiszen ne rendelkeznek többnyire annyi tőkével, amellyel a fejlesztéseket végre lehetne hajtani, így a családi tejhatalmat többnyire a bankkölcsön kezdi ki, majd a részvénykibocsátás és a családi féltékenység, konfliktusok tovább lazítják. Ekkor döntési helyzetbe kerülnek a vállalkozások. Vagy maradnak a hagyományos keretek között és továbblavíroznak viszonylag szerény keretek között, vagy lemondanak a vezetésről és passzív részvényesek lesznek, így átalakulnak modern szervezeti formává, mondjuk részvénytársasággá, amelyet professzionális menedzserek irányítanak, és nem a vérrokonság, hanem a hozzáértés veszi át a vezető szerepet. (Fukuyama 1997)

Több szociológus állította, hogy ha a társadalom túlságosan ragaszkodik a családi kötelek fenntartásához más társadalmi kapcsolatok rovására a gazdaság nem fejlődhet kellőképpen. *Max Weber* Kína vallása című könyvében kifejtette, hogy az erős kínai család „atyafiasági béklyók”-at kovácsolt, s ezek akadályozzák a modern gazdasági szervezetekhez szükséges személytelen társadalmi kapcsolatok és egyetemes értékek kifejlődését.

Egy jellemzően kínai vállalkozás példája

A Wang Laboratories egy kis kínai családi vállalkozás, amely számítógépeket gyárt. 1984-ben 2,28 millió dollárt értek el és 24.800 embert foglalkoztattak Lowellben, Massachusetts államban. A bostoni körzet legnagyobb munkaadói közé emelkedtek. Egyike lett az amerikai csúcstechnikai vállalkozások nagy „sikertörté”-jainak. A család feje vezette a vállalkozást, ám visszavonulása után ragaszkodott ahhoz, hogy fia vegye át tőle az irányítást, aki így több, nála a hierarchiában magasabban álló, több tapasztalattal rendelkező menedzser fölé került. Ez annyira felháborított egy sor menedzsert, hogy azonnal kiléptek a vállalkozásból. Az új vezető a következő évet már veszteséggel zárta. A Wang Laboratories bukása, ami hamarosan bekövetkezett, megdöbbentő volt. (Fukuyama 1997).

A kínai társadalom gazdasági fejlődésére, tehát nagyban rátelepszik a család. Kínának három út közül szükséges választania, ha pótolni akarja a nagy cégek létrehozásához szükséges képességeket.

1. Hálózatok szervezése (Családi, vagy személyi szálakkal más kínai vállalkozásokhoz kapcsolódnak.)
2. Működő tőke beinvitalása (A bizalmatlanság ennek többnyire gátat szab.)
3. Az állam bevonása, vállaltok alapítójaként, vagy tulajdonosaként

Mint a fentiekben is tapasztalhattuk, a társulás, együttműködés képessége régebben keletkezett szokásoktól, hagyományoktól és normáktól függ, s a piac struktúráját is ezek alakítják ki. A sikeres piacgazdaság tehát nem minden esetben oka az erős társadalmi tőkének, hanem az erős társadalmi tőke az, amely lefekteti a sikeres gazdaság alapköveit. Ahhoz, hogy ez megvalósuljon, szükséges **önszervezési**, valamint **spontán társas készségre való hajlam**, amely az időtálló, hosszú távon sikeres és dinamikus fejlődőképes vállalatok megteremtésének a kulcsa.

KÖVETKEZTETÉSEK

A szakirodalmak tanulmányozása és feldolgozása után számos kérdés megfogalmazódott bennem a közösségfejlesztéssel, annak valódi céljának elérési lehetőségeivel kapcsolatban. Dilemmám középpontjában maga a fejlesztési folyamat kiindulási szakasza áll, miszerint ahhoz hogy a közösségek bevonása eredményt kovácsoljon a vidék- és gazdaságfejlesztés területén, ahogy munkámban is megfogalmaztam számos, több helyen ma még **hiányzó készségek** (innováció, kommunikáció, empátia, együttműködés, bizalom és önbizalom, nyitottság, vállalkozó kedv stb.) szükségesek. Ahhoz viszont, hogy ezek a készségek valóban elősegítsék a modernizációs folyamatokat, nélkülözhetetlen az az alapozó, talán a közösségfejlesztő szakemberek elsőszámú feladatának is tekinthető munka, amely képes a polgárok, közösségek számára megvilágítani azon értékeket, kihívásokat, amelyek révén **képesek felismerni a változás-változtatás szükségszerűségét**, a pozitív jövőképet meghatározó **kompetenciák beépítését**, valamint a közösség szellemi életét meghatározó értékek, kultúra szerepét. Fontosnak tartom tehát, hogy a polgárok **elkötelezetteké váljanak** jövőjük építésében, és ehhez elengedhetetlennek látom a közösségfejlesztő szakemberek tájékoztató, a regionális és nemzetközi irányokat, tudományos eredményeket bemutató munkáját és legfőképpen a polgárok **belső motivációjának** előmozdítását.

Úgy gondolom, nehéz feladat a közösség számára az is, hogy **egyensúlyt teremtsen** a külső ingerek, elvárások és a *bottom-up* féle, a közösség saját értékeire, igényeire, a belső erőforrásokra épülő fejlesztési folyamatok között. Kérdés, hogy hogyan tudja **transzportálni** a tudományos eredményeket saját közösségére, valamint, hogy rendelkezik e olyan húzóerővel, **közösségi elittel**, amely belső katalizátora lehet az építkezésnek. Mindezeket figyelembe véve lényeges kérdés továbbá, hogy mennyire képes a közösségi struktúra a **fejlődés célját** meghatározni és arra adekvát programokat kialakítani.

A fentiekből is kiderül, hogy nem szabad lebecsülni a kihívást, amit a közösségek bevonása jelent, hiszen a szegény embereknek gyakran kevés az önbizalmuk, nehezebben tudják képviselni magukat. Legtöbb ember elszigetelve érzi magát és nehezen változtat megszokott életstílusán. Mind a polgárok mind a közösségfejlesztéssel foglalkozó szakemberek számára szükséges biztosítani azt, hogy a közösségfejlesztés egy innovatív a kreativitásra épülő, fantáziadús folyamat maradjon. Mindamellet, hogy a közösségfejlesztés ma még számos problémával küzd, úgy gondolom, hogy szerepe a gazdasági fejlődés, a modernizáció tekintetében igen jelentős. Ezt igazolják többek között a bemutatott amerikai, japán és német példák is. A közösségfejlesztésnek tehát olyan katalizátorként kell működnie, amely a közösségek önfejlesztő mechanizmusát segíti, és folyamatosan táplálja információkkal, ötletekkel, aktív cselekvést igénylő programokkal és

motivációkkal. Ehhez viszont szükséges a szakmai bázison túl az anyagi forrás is, amely ösztönzőleg hat a szakemberek és aktív polgárokon túl magára a tanulási-fejlődési folyamatra is. Mind a politikai erőknél, mind pedig a polgároknak meg kell érteniük, hogy a közösségfejlesztés számos fronton biztosít számukra előrelépési lehetőségeket és a befektetett tőke ha lassan is, de megtérül és a közösségfejlesztés nem válik feneketlen kúttá.

IRODALOMJEGYZÉK

1. *Blakely, Edward J.* [1994]: Planning Local Economic Development – Theory and Practice. SAGE Publications, Thousand Oaks, California USA
2. *Bódi Ferenc-Bóhm Antal* [2000]: Sikeres helyi társadalmak Magyarországon Agroinform Kiadóház, Budapest
3. *Francis Fukuyama* [1997]: Bizalom Európa Kiadó 78-93.
4. *Henderson, Paul (Szerző)* [2002]: Az európai városi közösségfejlesztés és társadalmi bevonás, Előadás, Hága „a Városi Közösségfejlesztés Európában – a társadalomfejlesztés összefüggésében” című konferencia
5. *Jon Elster* [1995]: A társadalom fogaskerekei Osiris-Századvég, Budapest
6. *Kis Krisztián (Szerző)* [2006]: Partnerség és társadalmi tőke a vidékfejlesztésben 2-3 szám, 28-31 oldal, Parola Archívum
7. *Kósa László* [1984]: Hagyomány és közösség Kozmosz Könyvek
8. *Kozma Ferenc* [2001]: Külgazdasági stratégia AULA Kiadó
9. *Közösségfejlesztők Egyesülete* [2005]: Stratégiai terv 2006-2008
10. *Kuczi Tibor* [2000]: Kisvállalkozás és társadalmi környezet Replika Kör, Budapest
11. *Kulcsár László* [2006]: A vidékfejlesztés elmélete
12. *Lyson, Thomas A. – Falk, William W. (szerk)* [1993]: Forgotten Places – Uneven Development In Rural America, University Press of Kansas, Kansas
13. *Mérei Ferenc* [2004]: Közösségek rejtett hálózatában OSIRIS Kiadó, Budapest
14. *David Riesman* [1973]: A magányos tömeg Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest
15. *Varga A. Tamás, Vereseg Ilona* [1998]: Közösségfejlesztés, Budapest Magyar Művelődési Intézet
16. *Varga Károly* [2003]: Értékek fénykörében Akadémia Kiadó, Budapest
17. *Vereseg Ilona (Szerző)* [1999]: Kistérségi fejlesztés a Mecsekalján, Közösségfejlesztő Egyesület

Elektronikus dokumentumok

1. *Kovács Edit (Szerző)* [2002]: A vidékfejlesztési programok alapja a közösségfejlesztés, Közösségfejlesztők Egyesülete, Parola Archívum
2. *Vereseg Ilona (Szerző)*: [2005]: Közösségfejlesztés és civil társadalom Magyarországon, Találjuk ki Közép-Európát?
3. www.talaljuk-ki.hu
4. *Robert D. Putnam*: A prosperáló közösség. A társadalmi tőke és a közélet
5. E-mail cikk: In: The American Prospect, Inc. Preferred Citation: Robert D. Putnam, „The Prosperous Community” The American Prospect vol 4 no. 13, March 21, 1993.
6. www.adata.hu/-kozossegi-adattar/dokumentum.nsf
7. www.kozossegfejlesztet.hu

MELLÉKLETEK

1. sz. melléklet

A következőkben 2 példát láthatunk az önszervező kör mozgalomból: az egyik a Mánfai Önkéntes Segítő Hálózat, a másik a Kőbányai Szívesség Szolgálat.

A Mánfai Önkéntes Segítő Hálózat kidolgozója Schmidt Melinda közösségfejlesztő, szervezői Schmidt Melinda és Kovács Katalin családsegítő (1996)

1. Felhívás Önkéntes Segítő Hálózatban való részvételre – Mánfa, 1996. (részlet)

Tisztelt Mánfai Polgárok!

Olyan kezdeményezéssel kapcsolatban kérem a figyelmüket, amely az Önök életére is jelentős hatást tehet. Kérem, olvassák el az önkéntes segítő hálózat ötletének leírását:

A hálózat önkéntességen alapul. Bárki tagja lehet kortól, nemtől, iskolai végzettségtől függetlenül. A csatlakozás feltétele havi egyszeri alkalommal önkéntes segítség, munkavégzés. Ennek módja, helye, ideje az Önök képességeitől, időbeosztásától, hajlandóságától függ.

A résztvevők köréből civil közösséget, esetleg egyesületet kívánunk létrehozni... Kérjük, jelezzék csatlakozási szándékukat!

Név, foglalkozás

Kíván-e részt venni a programban?

Segítséget nyújtok

Segítséget elfogadok

Ezt a hét mely időszakában teszem

Ide írják az ötletéről alkotott véleményüket

A család többi tagjának csatlakozási szándékai, adataik

Köszönjük figyelmüket, tisztelettel: Schmidt Melinda közösségfejlesztő, Kovács Katalin családsegítő

2. Kőbányai Közösségi Felmérés

Ld. Közösségi felmérés Kőbányán (Javaslatok további cselekvésre) c. füzetet

Móttó: „Én festek, mázolok, takarítok, mosok, főzök, gyerekekre vigyázom, általában ezekben segíthetnék”

Ha a „Szívesség-Szolgálat” megszerveződné, Ön és családtagja(i) miben tudnák felajánlani másoknak segítségüket?

Erre a kérdésre 88 fő válaszolt – 42%, közülük az alábbi 136 értelmezhető felajánlást találtuk:

adományt szervezne [1] gyermekfelügyeletet vállalna [27] egészségügyi tanácsadás, gondozás, ápolás [5] gépelés, számítógép kezelés, szövegszerkesztés, adatrögzítés [5] háztartásba besegít: [7] takarít [15] játszótérrel [2] vásárlásba [6] főzésbe [2] mosásba [2] varrásba [4] hivatalos ügyintézésbe besegítene [1] javít-szerel: vízszelvény [2] villanyszerelés [2] gáztűzhelyet [2] autószerelés [1] fűtészerezés [1] háztartási gépeket [1] műszaki cikket [1] telefont [1] karbantart, felújít: [5] lakást fest [4] kőműves [2] lépcsőházat fest [2] asztalos [2] csempéz [1] játszótér-felújítás [1] tapétáz [1] kertészkedés [3] korrepetálás [4] költöztet [1] köt [1] kutyasétáltatás [2] nyelvtanítás [9] reklámoz szervezne valakinek [1] ruhát adna [1] sport, ovis torna, baba-mama torna [1-1] szállítás [2] tanácsot adna pénzügyi problémák megoldásához [1] építkezéshez [1] lakáskultúra, smink, öltözködés [1]

Elfogadnának-e segítséget másoktól és előreláthatóan milyen munkák esetében?

Összesen 90 fő válaszolt erre a kérdésre, a válaszadók 43%-a. A válaszokat a segítség fajtái szerinti bontásban közöljük:

„Igen” válasz 91 fordult elő, az alábbi bontásban:

igen, bármilyen munkát elfogadunk [10] olyanoktól, akiket jól ismerünk és megbízhatónak tartunk [3] ha a játszótér és környékünk tisztántartására vonatkozna [2] a közösség fejlődése érdekében tett bármely lépésben [1] kölcsönösen [1] a szituációtól függ [1] „olyan dolgokban, amikre mindenképp szakember kell, de így, ingyen csereszolgáltatásért” [1] ablakmosás [1] asztalosmunka [2] autószerelés [4] barkácsolás [2] festés [3] lépcsőház festése [1] gázszerelés [1] gyermekfelügyelet [10]

hetenkénti váltásban viszonozva [1] hajvágás gyerekeknek, felnőtteknek [1] háztartás [1]
játékfelújítás [1] kertészás [1] kisebb szerelés, javítás [6] korrepetálás [1]
kőműves munka [1] lakásfelújítás [4] lakástakarítás [1] lift szerelése [1] mázolás [3]
műszaki cikkek javítása [2] nyelvtanulás [3] papírok kitöltése, elolvasása (vak anyuka) [1]
reklám, „örülnék a jó reklámnak a munkámmal kapcsolatban” [1] szigetelés, ablak, ajtó [2]
szőnyeg tisztítás [1] tapétázás [2] tetőjavítás [1] tévészerelés [1] video szerelés [1]
vízvezeték szerelés [7] villanyszerelés [3] WC [1] számítógép szerelés [1]
bizonytalan válaszok [2] („talán”) elutasító válaszok [5] („nincs szükségünk segítségre”)
„sajnos, a mi problémánkon egyedül az önkormányzat segíthetne” [1] „nem tudom” [3]
„nem látom át, hogyan működne” [1] „nem” válasz [19]
„nem szeretek segítséget kérni, inkább megoldom magam, vagy a családom közreműködésével” [1]
értelmezhetetlen válasz [4]

2. sz. melléklet

Nyilvános beszélgetések módszere

A továbbiakban 2 település önfeltáró munkáját ismertetem.

1. Kővágóötös érték- és problémalistája

Kővágóötös problémalistáját az általuk végzett interjúk alapján a közösségfejlesztők, Péterfi Ferenc. és Schmidt Melinda, valamint az érintett helyi lakosok dolgozták ki 1995-ben.

(Kővágóötös Pécstől Nyugatra helyezkedik el, lakosainak száma 323 fő, a cigány lakosság az össznépeség 29,4%-át teszi ki. A falu lakossága 20 év alatt kb. 40%-kal csökkent, a cigány lakosság aránya növekedett. A falu gazdálkodási hagyományai: állattenyésztés, főként szarvasmarha- és lótenyésztés, valamint szőlő- és bortermelés. Az 50-es években ez alatt a terület alatt nyitották meg a híres Mecseki Uránbányát. Az itt élők hamarosan felhagytak a gazdálkodással, sokan települtek be bányászni – gazdálkodói tapasztalatok nélkül. Az elköltöző gazdák helyére a korábbi cigánytelepülésről, Tótvárról leköltöztek az emberek a mélyebben fekvő Kővágóötöstre. Ma már sem a bánya, sem a gazdálkodás nem biztosít egzisztenciát a lakosságnak. A község a rendszerváltásig társközség volt, 90-ben önállósult, saját önkormányzata és polgármestere van. Ekkor vált igazán reálissá a kérdés: „most már akarhatnak akarni az itteniek, de vajon tudnak-e akarni?”)

Értékek, pozitívumok

- Jó a kapcsolat a cigányok és a magyarok között
- Esztétikus falukép
- Kedvező földrajzi adottságok (város közelsége, fekvése)
- Közüzemi díjak fizetési fegyelme
- Többben rendelkeznek kiterjedt kapcsolatokkal, amelyeket a falu érdekében kamatoztatni tudnak
- Alkalmazkodóképesség, életerő van a cigányokban
- Új bolt nyílt
- Lerobbant iskolarészt felújították, a községháza, a rendelő jó állapotban van
- Gyarapodott a tv vételi lehetősége (önkormányzati támogatással)
- A gyerekeket óvodába és az iskola alsó tagozatába is helyben szeretnék járattani
- Az ebédhordás megszervezett (időseknek, gyerekeknek)
- Tornatanítás is indult az iskolában
- Kötődés a faluhoz (szülőfalu, tartós ittlét)
- Az újabb beköltözések tudatos választás következményei, amit büszkén vállalnak a mostanában érkezők
- A régen itt élők nyitottan fogadják a beköltözők aktivitását
- A betelepülők pozitív magatartása, érzékenysége a falu értékeire
- Gyümölcsfákat ültetnek
- Visszajáró diákok
- A település lélekszáma nem fogy
- Gazdálkodási hagyományok
- Nívós gazdasági épületek
- Hagományos ünnepek (bálok, búcsú, színjátások, szüreti felvonulás, májusfa állítás, kukoricafosztás, fonó, ünnepek a régi tanítók rendezésében, szövés, teknő-, fakanálfaragás)
- Régi iskolai naplók
- Az iskola múltja
- Templomdomb virágosítása
- Utcái fásítás
- Rózsauültetési akció gondolata
- Községi munkában sokan dolgoznának
- Nyilvánosság működése – társas élet (kábeltevé, kocsmá, autóbusz, szóbeliség, hangos hírmondó)
- Különböző események kapcsán megnyilvánuló összefogás (tűdősűrítés, öregek napja)
- A választás kapcsán mozgások, igények fogalmazódtak meg
- A Cigány Közművelődési Egyesület kihelyezett rendezvényei
- „Még vannak a házak előtt kispadok”
- Összefogás különféle munkák kapcsán: házépítés, patak karbantartása, útszélesítés, temető kerítése, buszváró

- Falun belül segítik egymást az emberek (tüzelő-beszerzés, dísznóvágás)
- A falu kiállt a hajdani kitelepítések ellen

Problémák, hiányok

- Földrendezés, kárpótlás
- Nem elég körültekintően jártak el a kárpótlás ügyében (foci-pálya, legelő, temető)
- A kárpótlás lebonyolítása régi sérelmeket hozott fel
- Lehetne jobb a kapcsolat a cigányok és magyarok között
- Körjegyzőség kérdése
- Infrastrukturális elmaradottság (telefon, út, gáz)
- Legyen-e helyben iskola vagy sem (túlságosan költséges a fenntartása)
- Ellátási problémák (a központ messze van, a kocsmá és bolt együtt van, a bolt választéka kicsi)
- Az óvodásokat „elhordják” Kővágószőlőre
- Az iskolába és a községházába történő befektetés túlságosan megterhelte az önkormányzat költségvetését
- A tanítónő nem vállal kulturális, közösségi kezdeményező szerepet
- Hiányzik egy ravatalozó
- A pásztorház faluképet romboló állapotban van
- Mesteremberek nincsenek helyben
- Rossz a közlekedés
- Drága a víz
- Nincs az időseknek napközi otthona
- Közhasznú munka szervezetlensége
- Kenyérellátás
- Régi sérelmek a vízbekötési díjak tartozása kapcsán
- Csatorna hiánya
- Kevés a tehén a faluban
- A faluban nincs önálló kisközösség
- A falu szélén nem hallani a hangos bemozdót
- A polgármesterrel keveset találkoznak a falusiak

2. Kecskéd problémalistája

Kecskéd problémalistáját a közösségfejlesztők, Keresztési József, Mészáros Zsuzsa és Vercseg Ilona, valamint az érintett helyi lakosok dolgozták ki 1994-ben.

(Kecskéden 1800-an élnek, mintegy 60%-ban a Mária Terézia által betelepített németek leszármazottai, valamint Szlovákiából áttelepült magyarok, s időnként 2–3 cigány család. Az utóbbi 5 évben Tatabányáról és Oroszlányból költöznek ki családok, főként az öreg házakat veszik meg.)

Hosszú évtizedekig meghatározó volt az oroszlányi bánya, valamint a termelőszövetkezet, e két üzemben dolgozott a felnőtt lakosság zöme. A rendszerváltás után a bánya egy részét privatizálták, más részét egyesítették az Erőművel. A kecskédi bányászok ma már nyugdíjasok. A tsz átalakult és már nem foglalkoztat annyi embert. Többen visszaigényelték a földet és önállóan gazdálkodnak. A környei húsfeldolgozó üzem kb. 70 kecskédit foglalkoztat. Tatabányán, Oroszlányban, Budapesten, Németországban többen is dolgoznak, de egyik helyen sem csoportosan. A kecskédi intézmények (iskola, óvoda, polgármesteri hivatal, posta, takarékszövetkezet, művelődési ház) kb. 35 embert foglalkoztatnak. 150 vállalkozó van a településen! A kényszer-vállalkozások hamar megszűnnek, újak jönnek létre. Demográfiailag stagnálónak tekinthető település. A községet korábbi nagy társadalmi munkák, összefogás, zárt belső életet élő kisközösségek, megújuló német kapcsolatok és identitáskeresés, meglehetősen általános információhiány jellemezte színrelépésünk idején).

Problémák és javaslatok:

- környezetszennyezés
 - rádióaktív-e a salakhegy?
 - kártérítés az Erőműtől?
 - erdősáv létesítése?
 - befedése a tó iszapjával
 - légszennyezettség
 - illegális szemételepek
 - a környei dögtemető
 - állati és növényi szerves hulladékok
- a tó
- rendezési terv
 - faluközpont, parkolás
 - az Óvoda utca kiszélesítése?
 - egészségház, fogorvosi rendelő
 - fásítás, virágosítás, vasútállomás rendbetétele
 - sárfelhordás
 - a temetőben a régi síremlékek elrendezése
 - rossz járdák és közvilágítás
- kábeltévé
- munkanélküliek (nők, fiatalok)
 - falusi turizmus

- német nyelvtudás hiánya középkorostálánál
- időseknek összejövetel, napközi otthon
- a rossz helyzetben lévő emberek felkutatása és segítése
- az üzletek árukínálatának bővítése
- fiatalok
 - egzisztenciális gondjaik
 - szórakozásuk
- képviselőtestület
 - munkájának megismerése
 - mindenkit hallgassanak meg
 - tudjunk róla, mit csinál
- cigánykérdés,
- egymás megismerése
- a gáz fontossága
- repülőtér
- csatorna (folyamatban)
- központi fűtés az Erőmű melegvizével
- néphagyományok felkutatása, ápolása
- népviselet rendbehozatala a tánccsoportoknál
- kétnyelvű iskolai osztály
- az emberek egymásra találásának szükségessége
- a középkorostálának előadóestek
- a tevékeny közéleti csoport kibővítése
- a nyugdíjasok tényleges körülményeinek megismerése
- a pedagógusok nevelési módszereinek megbeszélése
- vállalkozók összefogása, segítése
- valamennyi kecskédi lakos véleményének megismerése
- a környező falvak bevonása egy közös gondolkodása (50 km-es körzetben)

3. sz. melléklet

Mintakérdőív

„Hamarosan egy felmérést fogunk végezni annak érdekében, hogy feltárjuk településünk eddig ismeretlen szükségleteit és megkeressük a továbblépés lehetőségeit.

Összeállítottunk egy kérdéssort és szeretnénk megismerni az Ön elképzeléseit. Kérjük, mindegyiknél segítsen nekünk.

1. Mi a véleménye a helyi FOGLALKOZTATOTTSÁGról?
Válasz:
2. Mi a véleménye KÖRNYEZETÜK állapotáról?
Válasz:
3. Mi a véleménye a helyi IDŐS KOROSZTÁLYok helyzetéről?
Válasz:
4. Mi a véleménye a helyi SZABADIDŐS LEHETŐSÉGEKről?
Válasz:
5. Mi a véleménye a helyi FIATALOK helyzetéről?
Válasz:
6. Mi a véleménye a helyi EGÉSZSÉGÜGYI SZOLGÁLTATÁSról?
Válasz:
7. Mi a véleménye a helyi TÁRSADALMI ÉLETről?
Válasz:
8. Mi a véleménye a helyi ÖNKÉNTES, TÁRSADALMI AKTIVITÁSról?
Válasz:
9. Mi a véleménye a helyi KÖZIGAZGATÁSról, AZ ÖNKORMÁNYZATról?
Válasz:
10. Mi a véleménye a helyi OKTATÁSról, MŰVELŐDÉSről?
Válasz:
11. Mi a véleménye a helyi SZOLGÁLTATÁSOKról?
Válasz:
12. Mi a véleménye a helyi LAKÁSKÉRDÉSről?
Válasz:
13. Van-e a fentiekén kívül mással kapcsolatos mondanivalója?
Válasz:

14. Részt venne-e az egész település véleményét feltáró közösségi munkában?

Válasz:

KÖSZÖNJÜK IDEJÉT ÉS SEGÍTSÉGÉT!

Mintakérdőívre kapott válaszok összesítve

Szanki mintavétel 1994

A szanki felmérés 1994-ben készült. A helyi közösségi folyamat segítői Falk Miklós és Vereseg Ilona voltak.

Helyszűke miatt nem közölhetjük a Mintakérdőívre beérkezett valamennyi választ, 2 témakörön szeretnénk viszont bemutatni, miért került be nagy súllyal a „foglalkoztatottság” és miért kicsivel az „egészségügy” a kérdőívbe.

FOGLALKOZTATOTTSÁG:

- közmunkákat létesíteni a község és a legelők, földek, erdők rendben tartására;
- gazdakörök tevékenységének kibővítése;
- értékesítés összefogással;
- új munkahelyeket kell teremteni a fiataloknak;
- nőknek alig van munkahely;
- a frissen végzett fiataloknak alig van munkahely;
- nagy a létbizonytalanság;
- nincs elég munkalehetőség, s ha van, se tudni róla;
- sok a munkanélküli, főleg a fiatalok között;
- ha nem lenne olajvállalat, az emberek hogyan élnének meg?
- nem sok helyi munkalehetőség van;
- nincs remény, hogy a fiatalok munkahelyhez jussanak;
- főleg a betanított munkásoknak és a nőknek nincs keresete;
- vannak rosszabb helyzetben lévő települések is, de nálunk is több munkahely kellene;
- javulna, ha a privatizáció és a tulajdon rendezése befejeződne;
- a szövetkezetek átalakulásával megszűnt a létbiztonság, lehet, hogy átmeneti, de jelenleg súlyos probléma.

EGÉSZSÉGÜGY:

- önkéntes egészségügyiiek megszervezése, foglalkoztatása, továbbképzése;
- laboratóriumi alapellátás helyi megszervezése;
- kielégítő;
- jó;
- jó, csak az egyházak ellopják az egészségházunkat;
- jó lenne egy gyógyszerár, mely a rendelési időben tartana nyitva;
- bővíteni;
- közepes;
- a hét végi ügyeletnél nem előnyös, ha a szentlászlói orvoshoz kell menni;
- hiányzik a gyermekorvos;
- néhány számítógépre szükség lenne;
- a műszerezettségén kellene javítani;
- a háziorvosi szolgálatot tovább kell javítani;
- az orvosi rendelők felszereltségét javítani kell;
- sokat kell utazni.

4. sz. melléklet

Ld. Bakonyszentkirály, Bakonyoszlop és Csesznek Közérdekű Közösségi Kalendáriumait, valamint Francz Vilmos-Keresztesné Várbeli Ilona: Tanulókör-változatok a Hajdúságban c. kiadványát és a Tanulóköri Kalauz-t!

Tankatalógus

„Mít jelent az Ön számára Bakonyszentkirályon/Bakonyoszlopon/Cseszéken élni?”

„Mi a jó az itteni életben?”

„Min szeretne változtatni és hogyan?”

A kérdésekre a válaszokat helyi lakosok gyűjtötték össze és szerkesztették együvé, a Tankatalógusba.

Részlet az 1984-es bakonyi Közérdekű Közösségi Kalendárium „Tanítana-tanulna” Név- és címjegyzékéből:
(megjegyzés: a helyi lakosok hozzájárulásukat adták nevük és címük megjelentetéséhez)

Tanítana

Állattenyésztés és háziállatok tenyésztése

Állattenyésztéshez, szarvasmarha tenyésztéséhez tanácsot adok
Fortenbacher Pál Kossuth u. 66.
Bakonyoszlop, Kossuth u. 19.
Állattenyésztésben tanácsot adok
Szilas Péter László, Bakonyszentkirály, Győzelem u.

Ami a foglalkozásomat illeti (állattenyésztő), szívesen segítek minden rászorulóknak. Német László
Bakonyszentkirály, Kossuth u. 129.

Falutörténet

A régi aratásokról tudnék mesélni Szabó Sándor, Bakonyszentkirály, Dózsa u. 15.

Főzés

Bárkit szívesen megtanítok főzni – csoportokat is tanítok, ha helyet biztosítanak
Ambrus Vilmosné, Bakonyoszlop, Kossuth u. 51.

Gyümölcsfa, – telepítés, szemzés, oltás, kezelés

Gyümölcsfa telepítéshez tanácsot adok
Link György, Bakonyszentkirály, Vörös Hadsereg u. 8.

Gyümölcsfa oltásra bárkit szívesen megtanítok
Molnár Kálmán,
Bakonyszentkirály, Jókai u. 38.

Gyümölcsfa oltáshoz, szemzéshez tanácsot adok
Biczó Sándor, Bakonyszentkirály, Dózsa u. 7.

Hímzés

Hímzéshez tanácsot adok
Hutter Ernőné,
Bakonyszentkirály, Kossuth u. 29.

Szívesen átadom hímzési ismereteimet
Huszár Istvánné, Bakonyszentkirály, Vörös Hadsereg u. 10.

Tanulna

Háziállatok tenyésztése érdekel Zsargó Mihály, Bakonyszentkirály

Állattenyésztésről szeretnék tanulni, olvasni, pl. sertés, csirke, nyúl.
Nagy János, Csesznek, Szabadság u. 20.

Többet szeretnék tudni a sváb nemzetiség múltjáról, népviseletéről, dalairól, táncairól, szerszámairól
Nagyné Gulyás Erika, Bakonyoszlop, Kossuth u. 45.

A volt Németfalu határában létező földek dűlőnevei németül (svábul), a két faluréz települései és egyéb történelmi kérdések érdekelnek
Csillag Antal, Bakonyszentkirály, Petőfi u. 27.

A paraszti múlt eseményei, helyi hagyományok, a közösségi élet elfelejtett formái, a falvakkal kapcsolatos minden visszaemlékezés érdekel.
Szalay Ferenc, Bakonyszentkirály, Kossuth u. 65.

Különleges étrendek receptjét szeretném megismerni
Bognár Antalné, Bakonyszentkirály, Győzelem u. 5.

Gyümölcsfa gondozásáról szeretnék többet tudni, s a gyakorlatban megnézni
Nagy Ferenc, Bakonyoszlop, Kossuth u. 45.

A gépi hímzés érdekel
Ugyanó

Madeira hímzés érdekel
Édesné dr. Szakács Erika
Bakonyszentkirály, Győzelem u. 2.

Japán kultúra

A japán kultúráról ismertetést
vállalok
Kovács István, Bakonyoszlop,
Kossuth u. 1.

Kosárfonás

A kosárfonást megtanítanám
Amberger Albert, Csesznek,
Felszabadulás u. 5.

Megtanulnám a kosárfonást
Bittmann József, Bakonyoszlop,
Kossuth u. 7.

Méhészet

Nagyon szívesen segítek a méhészet iránt
érelklödöknek, indulásnál megsegítem méhekkel
Amberger Albert,
Csesznek, Felszabadulás u. 5.
A méhészkedni kívánóknak szívesen adok
tanácsot
Földi Endre, Bakonyoszlop,
Petöfi u. 5

A méhészkedést szeretném megtanulni
Dobos László, Bakonyszentkirály,
Kossuth u. 67.

Szabás-varrás

Varráshoz tanácsot adok
Hutter Ernőné,
Bakonyszentkirály Kossuth u. 29.

A szabás-varrás iránt érelklödöm
Nagy Sándorné,
Bakonyszentkirály, Kossuth u. 95.

Virágkertészet

Rózsafák metszéséhez tanácsot adok
Baracska Géza,
Bakonyszentkirály, Kossuth u. 21

A virágápolásról, cserjék
gondozásáról
Kirmer Lászlóné, Bakonyszentkirály,
Győzelem u. 28.